

IM.STEFANA

**FUNDACJA
BATOREGO**

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Warszawa, 17 maja 2021

**Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego o
skutkach wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Xero-Flor
Sp. z o.o. przeciwko Polsce**

7 maja 2021 Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu wydał wyrok w sprawie XERO FLOR przeciwko Polsce. Skarżąca spółka podniosła między innymi zarzut, że udział sędziego-dublera Mariusza Muszyńskiego w składzie Trybunału Konstytucyjnego, który rozpoznawał jej skargę konstytucyjną, stanowi naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego przez art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (tożsamego z prawem gwarantowanym przez art. 45 Konstytucji). Izba Trybunału orzekła jednogłośnie, że TK z udziałem sędziego-dublera nie jest „sądem ustanowionym przez ustawę” w rozumieniu art. 6 Konwencji, gdyż wybór jednej z osób wchodzącej w skład TK przez Sejm VIII kadencji w grudniu 2015 roku był dokonany w sposób niezgodny z prawem.

Wyrok nie jest ostateczny. W ciągu trzech miesięcy od jego wydania każda ze stron może wnioskować o rozpoznanie sprawy przez Wielką Izbę Trybunału. Stanie się on ostateczny, jeżeli strony oświadczą, że nie będą składać takiego wniosku albo po upływie trzech miesięcy od wydania wyroku, jeżeli nie złożono wniosku, albo jeżeli ten wniosek zostanie odrzucony. Okres trzech miesięcy od wydania wyroku ETPCz warto wykorzystać na rozważenie jego możliwych skutków i znaczenia dla polskiego systemu prawa – na wypadek, gdyby doszło do jego uprawomocnienia.

Powstaje pytanie, czy i jakie możliwości oraz obowiązki działania w obronie praworządności i praw człowieka stworzy on dla sądów polskich, dla pełnomocników stron postępowań przed sądami, a także dla osób zainteresowanych późniejszym wniesieniem skargi do ETPCz na naruszenie praw człowieka przez polskie władze publiczne.

Wyrok ETPCz stwierdzający naruszenie praw gwarantowanych przez Europejską Konwencję Praw Człowieka nie powoduje nieważności orzeczeń sądów krajowych, które naruszyły prawa skarżącego. Nie pociąga za sobą także automatycznej utraty mocy obowiązującej przez normy prawa krajowego, których zastosowanie naruszyło te prawa. Rodzi natomiast po stronie państwa obowiązek wykonania wyroku w drodze uchylecia lub zmiany wadliwych przepisów albo zastosowania innych adekwatnych środków naprawczych. Zanim jednak wyrok ETPCz zostanie wykonany, inne osoby uważające się za ofiary naruszeń ich praw mogą wnosić do Trybunału kolejne skargi na naruszenia tożsame w swej istocie z wcześniej stwierdzonym. Takie skargi mają duże szanse powodzenia, czyli uzyskania przez kolejnych skarżących korzystnych dla nich wyroków ETPCz stwierdzających naruszenia ich praw oraz zasądzających zadośćuczynienie od państwa. Im dłużej państwo zwleka z wykonaniem wyroku w sposób usuwający źródło naruszeń praw jednostki, tym większe ryzyko wydania przez ETPCz kolejnych wyroków stwierdzających, w podobnych okolicznościach, naruszenia Konwencji. Rozstrzygnięcie wydane przez skład orzekający, który nie jest sądem ustanowionym przez ustawę, jest wadliwe i może stanowić podstawę do kwestionowania ich ważności. Taka sytuacja ma miejsce w odniesieniu do rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego z udziałem któregośkolwiek z trzech dublerów (Mariusz Muszyński, Jarosław Wyrembak, Justyn Piskorski). Stwarza to dla sądów możliwość opierania orzeczeń w konkretnych sprawach na ustaleniach prawnych czynionych z pominięciem wyroku TK wydanego z udziałem dublera. Z drugiej strony, nieuwzględnienie przez sąd krajowy wyroku ETPCz w sprawie XERO FLOR przeciwko Polsce i wydanie orzeczenia z uwzględnieniem wadliwie wydawanych orzeczeń TK może prowadzić do naruszenia praw stron postępowania, a w konsekwencji – do kolejnej skutecznej skargi do Trybunału w Strasburgu.

Przed wniesieniem skargi do ETPCz należy wykorzystać krajowe środki odwoławcze. Jeżeli sąd oprze orzeczenie na stanie prawnym uwzględniającym wyrok TK wadliwy z powodu udziału dublerów w jego składzie, obowiązkiem adwokata i radcy prawnego reprezentującego stronę, dla której orzeczenie jest niekorzystne, jest zatem podnoszenie zarzutu bezprawności działania sądu przed kolejnymi instancjami odwoławczymi.

Do ETPCz wniesiono już kilkadziesiąt skarg z Polski, w których podniesiono zarzut naruszeń praw gwarantowanych przez Konwencję, mających związek z różnorakimi przejawami tzw. reformy wymiaru sprawiedliwości. Ich przedmiotem są m.in. zarzuty wskazujące, że składy, w których orzekają sędziowie mianowani do sądów powszechnych i Sądu Najwyższego przez neo-KRS nie spełniają wymogu bycia sądami niezawisłymi, bezstronnymi i ustanowionymi przez ustawę w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz; naruszeń prawa do rzetelnego procesu w postępowaniach przed Izbą Dyscyplinarną Sądu Najwyższego w przedmiocie wyrażenia zgody na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej; obniżenia wieku emerytalnego sędziów, a także zarzuty związane z represjami wobec sędziów i prokuratorów za wydawane przez nich orzeczenia i za krytykę tzw. reformy wymiaru sprawiedliwości. Należy podkreślić, że Trybunał uznał, iż z uwagi na znaczenie prawa do rzetelnego procesu prowadzonego przez niezawisłe,

bezsronne i obsadzone zgodnie z prawem sądy dla skutecznej ochrony praw człowieka, sprawy te zostaną potraktowane priorytetowo i zostaną rozpoznane w pierwszej kolejności. Oznacza to, że w nieodległej przyszłości należy spodziewać się kolejnych wyroków oceniających zgodność zmian w polskim sądownictwie forsowanych przez większość parlamentarną od 2015 roku ze standardami wynikającymi z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Odnosząc się do skutków wyroku ETPCz z 7 maja 2021 nie sposób pominąć także jego skutków dla stabilności obrotu prawnego w Polsce. Jeśli wyrok ten się uprawomocni – a wiele wskazuje, że to nastąpi – Polska zostanie zobowiązana do zapłaty zadośćuczynienia za skutki wprowadzonych przez większość rządzącą z nieracjonalnym uporem, wbrew Konstytucji RP, prawu UE oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, zmian w ustroju i funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości.

Wyrok ETPCz stanowi również zapowiedź niechybnych i znacznie groźniejszych dla gospodarki i systemu prawa RP konsekwencji wynikających z uznania wielu wyroków wydawanych przez Trybunał Konstytucyjny, a także Sąd Najwyższy, sądy powszechne i administracyjne, w skład których wchodzi osoby powołane w sposób wadliwy, za nieistniejące w przestrzeni prawnej UE.

Zespół Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego

dr hab. Piotr Bogdanowicz, Katedra Prawa Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Łukasz Bojarski, prezes zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS, były członek Krajowej Rady Sądownictwa

Jacek Czaja, prezes Towarzystwa Prawniczego w Lublinie, były wiceminister sprawiedliwości

dr hab. Monika Florczak-Wątor, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska, profesor UW w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Jarosław Gwizdak, prawnik, działacz społeczny, członek zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS

dr hab. Wojciech Jasiński, adiunkt w Katedrze Postępowania Karnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Piotr Kładoczny, Katedra Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, sekretarz zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

mec. Magda Krzyżanowska-Mierzewska, radca prawny, pracowała jako prawnik w Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, a także w latach 1993 – 1998 jako prawnik w Sekretariacie Europejskiej Komisji Praw Człowieka

prof. dr hab. Marcin Matczak, profesor uczelni w Katedrze Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, partner w Kancelarii Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

prof. dr hab. Tomasz Pietrzykowski, profesor na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, dyrektor Centrum Badawczego Polityki Publicznej i Problemów Regulacyjnych

dr hab. Anna Rakowska-Trela, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokatka

dr hab. Anna Śledzińska-Simon, adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Tomasz Zalański, członek zarządu Stowarzyszenia im. prof. Zbigniewa Hołdy, Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp.k., sędzia Trybunału Stanu

prof. dr hab. Fryderyk Zoll, Katedra Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor Uniwersytetu w Osnabrück